

اسطوره پیدایش خط در تاریخ ادیان

مریم فدایی

مسئول موزه میرعماد

تیر ماه سال ۱۴۰۰ ه.ش

چکیده

هدف از نوشتن این مقاله آشنایی با پیشینه اسطوره ای پیدایش خط است که بیشتر به خط هاله ای از تقدس داده اند و منشا آن را نزد موجودات افسانه ای دانسته اند. خطوط اولیه از اشکال تصویری تا آوا نگاری مسیر زیادی را طی کرده است و رد پای آنها را در نوشتارهای هیروگلیف مصری، خطوط میخی سومری و نمونه دست نوشته های ابتدایی هند باستان و چین دیده می شود که تماماً اعتقاد بر این است که خط توسط الهگان یا خدایان ساخته شده است. روش پژوهش از نوع توصیفی و تاریخی است و سعی می شود با گردآوری داده های لازم از منابع مکتوب که به چگونگی پیدایش خط اسلامی، لاتین، عبری، دین دبیره، سانسکریت، چینی می پردازد به سئوالات زیر پاسخ داده شود: آیا از سرچشمه ابتدایی خطوط اولیه مدارکی در دست است؟ منشا اولیه خط متعلق به کدام منطقه است؟ نتایج نشان می دهد، منشا اولیه خط نامشخص است و بنا به نظرات تاریخ باستان شناسی و خوانش الواح خطی به نظر می رسد گذشتگان مخترعین خط را به ماورا نسبت داده اند و همگی برای سرچشمه های ان قدرت های فرا انسانی قایل بوده و آن را مقدس می دانند.

کلید واژه: خط و اسطوره، خط اسلامی، خط لاتین، خط عبری، خط سانسکریت، خط دین دبیره، خط چینی.

مقدمه

خط در گذر زمان با تحول از خط تصویری تا آوا نگاری مسیر طولانی را پشت سر گذاشته است. خط در ابتدا برای ثبت و نگهداری دانش ها و مفاهیم انسانی خلق شد و بیشتر جنبه های کاربردی داشت. تا اینکه با روشن شدن قدرت آن در حفظ کلام و سندیت گفتارها و مدارک حقوقی؛ آن را ارزش گذاری کردند. در پژوهش های بشماره ای که برای روشن شدن منبع اصلی خطوط انجام شده است تا کنون به سرچشمه های اولیه آن به طور یقین دست نیافته اند و شاید یکی از دلایل اصلی انتساب خط به ماورا در این موضوع است. البته علم زبان شناسی و مطالعه فرم های خطوط تا حدودی به سئوالات پژوهشگران پاسخ داده است اما به دلیل کشفیات باستان شناسی و تحولات به روز یافته ها؛ نمی توان به قطعیت درباره چگونگی آفرینش و رشد خطوط اولیه نتیجه گیری کرد. بیشتر نتایج بدست آمده در باره منشا خط، از ادیان و مبلغین دینی بدست آمده است زیرا خط برای حفظ منابع دینی و انتقال کلام الهی اهمیت ویژه ای داشت و به این سبب از خط به عنوان پدیده ای الهی نام برده اند و به آن بار تقدس داده اند. نشر این عقیده در باره منشا خط تا مدت های طولانی باعث شده بود که از خط به عنوان ابزار انحصاری نزد جامعه دینی استفاده شود و آن را قدرت تحت مالکیت خود بدانند که فقط افراد خاصی مجوز یادگیری خط را داشته باشند. در این مقاله با استفاده از یافته های تحقیقاتی، منشا اولیه خط را توضیح داده و در نهایت در بخش نتیجه گیری به سئوالات مقاله پاسخ داده خواهد شد.

هزاران سال است که از اختراع خط تصویری پیکتوگراف^۱ می‌گذارد خطوطی که بعد ها به اشکال نمادین و به شکل هیروگلیف^۲ ظاهر شد. (تصویر ۱ و ۲).

تصویر ۱- خط تصویری پیکتوگراف ، منبع <https://khatoghalam.com/blog>

تصویر ۲- خط تصویری هیروگلیف ؛ (منبع Pocket Oxford Dictionary)

در شناخت بیشتر خطوط ابتدایی آنچه مورد پذیرش پژوهشگران است این است که خط یکباره اختراع نشد و هر قومی برای خود خطی کامل نداشت. این مسأله باعث شده تا باستان شناسی عقیده یابد شاید خطوط از یک منطقه سرچشمه گرفته و احتمالاً ریشه تمام زبان مشترک و از یک منطقه می‌آید. در این مورد دایره المعارف بریتانیکا چاپ هشتم سال ۱۸۵۳ نوشته است؛ چون نمیتوانیم از روی تاریخ ، اصل الفبا را تعیین کنیم باید به موجب مدارک عهد عتیق آن را به دوره حضرت آدم^(ع) نسبت دهیم یا بگوئیم خط از اختراعات بشر نیست. در واقع مطالعه محتوای الواح خطی تمدنهای کهن به باستانشناسان یاری داد تا خط تصویری یا اندیشه نگار را به عنوان اولین خط انسانی شناسایی کنند. این خط در چهار مرحله (خط نگاری- خط نموداری- خط آهنگی یا صوتی - خط الفبایی) تحول گردید. این چهار مرحله بعدها با تغییرات شگرف محیطی به مرحله بازنمایی اندیشه رسید و با تحول نوشتار آوانگاری ها به الفبا تبدیل شد.

^۱ پیکتوگرافی نوعی بازنمایی تصویری - علامتی است که در آن شیئی یا مفهومی به صورت نماد نشان داده می‌شود. پیکتوگرام ها باید به گونه ای طراحی شوند که افراد در نگاه اول معنی اصلی آن ها را تشخیص دهند.

^۲ هیروگلیف (Hieroglyph) به معنی «کنده کاری مقدس» است، این واژه یونانی است و از دو پاره تشکیل یافته است "hieros": به معنی «مقدس» و "glupho" به معنی «کنده کاری».

در ابتدای نگارش، نوشتن دو هدف عمده برای انسانها داشت یا مانند چینی ها برای ارتباط با دنیای ارواح بود یا برای سومری ها مفهوم حساسی و تجارت داشت و یا در مقامات روحانی مصری استفاده می شد. به هر تقدیر با هر نوع با هر نوع شرایط حاکم، خط در هزاره سوم قبل از میلاد اختراع شد و سومریان از آن برای ثبت و ضبط آثار (ادبی - شفاهی - سرود های خدایان و اسطوره ها - دعا - رسالات فلسفی) استفاده کردند.

این نوع بهره برداری باعث شد تا جامعه روحانی از آن زمان، نوشتن را نوعی ارتباط با جادو دانسته و آن را حق دستگاههای سیاسی و مذهبی بدانند تا جایی که در اسطوره های کهن به آن جنبه افسانه ای دادند. بنا به نظر دکتر ژاله آموزگار؛

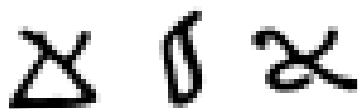
«... پیدایش خط به سومریان میرسد زیرا آنها بنا به علاقه ای که به شهر (ارتا) داشتند خط را اختراع کردند. سومری ها به تقدس ایزدی زبان معتقدند اما خط را اختراع انسانی می دانستند. آنها باور داشتند موجود نیمه الهی به شکل انسان و ماهی از دریای سرخ آمد و نگارش را به آدمیان آموخت. همچنین در داستان طوفان نوح آمده که خدایان زمانی که قهرمان طوفان را آگاه کردند دستور دفن الواح را که بر آن نگارش شده بود صادر نمایند تا بعدها توسط آشور بانی پال خوانده شود. در اسطوره های میانرودان شروع نگارش با ایزد (نابو) پسر مردوک شروع می شود که خدای دبیر - ریاضی و نجوم بود. در مصر باستان (توت) خدایی بود که از سوی خدای (رع) خط هیروگلف یا خط خدایان را به انسان آموخت و ایزد بانوی (سسپت) خدای سالنامه بود. در یونان باستان (کالیوپ) خدای نگارش است و همیشه لوح و قلم در دست داشت. در اساطیر هندو اعتقاد دارند برهمن جهان را با کلام ساخت و کلام مقدس هندو باید به بهترین صوت خوانده شود تا اثر سحرآمیز داشته باشد و ایزد بانوی (سارا سو آتی) ایزد بانوی سلامت و دانش بود که زبان و نگارش را به آدمیان آموخت. در اساطیر ایران، تقدس کلام حرف اول را می زند و ایزد موکل بر کلام وجود داشت. در فرهنگ ایرانی، خط پدیده دیوی است و تهمورت این فن را از دیوانی که دریند داشت آموخت. در متن پهلوی مینوی خرد آمده تهمورت دیوان اسیر شده را مجبور کرد تا ۷ نوع خط را به او آموزش دهد» (آموزگار، ۱۳۸۴: ۶۷).

در فرهنگ اساطیری چین، خط پدیده جادویی است و قدرت ماورایی حروف باعث میشود تا انسان با دنیای ارواح ارتباط یابند. آنها اختراع خط را الهی می دانند که از بشر خارج است.

«در کتاب تاریخ خط نوشته گاور خط همواره مورد توجه ادیان بوده و از دلایل اصلی تحول حروف، حاصل پیوند نزدیک خط و دین است» (گاور، ۱۳۷۶: ۱۱۲).

خط اسلامی

خط و متعاقباً هنر خوشنویسی، خدمات شایانی به حفظ و نگهداری متون مقدس کرده است. بویژه اینکه ادیان توحیدی برای نسخه برداری به کلام مکتوب نیاز داشتند. در نتیجه انواع خط (اسلامی - عبری - لاتین) اختراع شد. خط اسلامی برخلاف هنر خوشنویسی دیگر ادیان، جوان است و قدمت چندانی ندارد و به لحاظ ساختاری ریشه آن به خطوط کهن باستانی منطقه میانرودان میرسد (به ویژه دو خط نبطی^۳ - سریانی^۴) که منشا تحول دو خط اولیه اسلامی یعنی (کوفی ابتدایی^۵ - نسخ ناقص) شد (تصاویر ۳ تا ۶).

تصویر ۳ - خط نبطی، منبع

Himelfarb, Elizabeth J. "First Alphabet Found in Egypt", *Archaeology* 53, Issue 1 (Jan./Feb. 2000): 21

^۳ الفبای نبطی نوعی الفبای ابجد است که توسط مردم نبطی که به زبان نبطی سخن می گفتند در سده ۲ پیش از میلاد مورد استفاده بود. مهم ترین سنگ نبشته هایی که با الفبای نبطی نوشته شده بودند در شبه جزیره سینا (پترا) شهری باستانی در جنوب اردن کنونی یافت شده اند.

^۴ الفبای سریانی خطی است که عمدتاً برای نگارش زبان سریانی از حدود سده یک میلادی مورد استفاده قرار می گیرد.

^۵ خطی از خطوط اسلامی است که منسوب به شهر کوفه است و گفته می شود که در آن جا شکل گرفته و توسعه یافته است. نخستین نسخه های قرآن را با این خط نوشته اند. این خط همانندی فراوانی به دین دبیره یا خط اوستایی دارد.

کتاب لغوی
 لغوی

تصویر ۴- خط سریانی , منبع

Syriac alphabet. Encyclopædia Britannica Online. Retrieved June 16, 2012.

تصویر ۵- خط کوفی ابتدایی , منبع

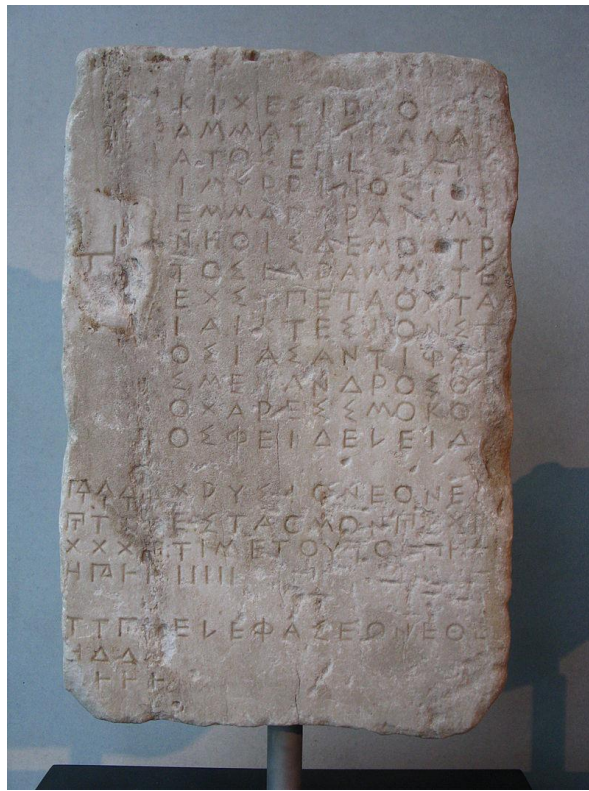
Blair, Sheila (2006), *Islamic Calligraphy*, Edinburgh University Press, Edinburgh

این دو خط با گذشت ۶ دوره مختلف به اشکال متفاوت (کوفی - ثلث - نسخ - توقیع - رفاع - ریحان - تعلیق - نستعلیق - شکسته نستعلیق) تغییر یافت (نک: فضاییلی , ۱۳۵۰).

خط لاتین

تاریخ تحول خطوط مسیحی فقط با مطالعه خطوط باستانی امکان دارد. زیرا سالیان زیادی نوشتار در انحصار جامعه مسیحیت قرار داشت و آنها مسئول تدوین قوانین دینی بودند. تا اینکه هجوم اقوام مهاجر به غرب اروپا باعث شد تا میراث مکتوب مسیحی توسط راهبان در شهرهای بزرگ ترویج شود. همچنین به دلیل نیاز صاحب منصبان فئودال به کاتبان مذهبی , نگارش برخی خطوط وسیله اعمال قدرت جامعه فرهیخته مذهبی گردید که یکی از این خطوط , خطوط (سریانی - یونانی) است. این خط در گسترش دین مسیح نقش به سزایی داشت. سریانی , خط ادیان دنیای مسیح بود و تمام اسناد و متون دینی را با آن می نوشتند. با تسلط مسیحیان به شهرهای (انطاکیه - اودسا) در قرن ۷ م خط مطرح مسیحیت , سریانی بود و بیشتر متون مقدس مسیحی از زبان و خط یونانی به سریانی ترجمه می شد تا اینکه بعدها با تقسیم امپراتوری روم , زبان و خط سریانی به دو مکتب متفاوت و متأثر از لاتین نگارش شد. در واقع تا قبل از آن خط یونانی, بیشترین گستره را در دنیای مسیحیت داشت و مبنای چهار زبان قرار گرفته بود. روایات متعدد حاکی است الفبای یونانی از خط فینیقی گرفته شده و نخستین کتیبه های آن متعلق به قرن ۸ ق . م است. الفبای یونانی ۵ ق معکوس و در قرن ۳ ق . م نوع نگارش آن به ثبت رسید و سبک های اولیه نوشتاری «یاد بود نویسی یا خط کتیبه نویسی» (گاور, ۱۳۶۷ : ۱۵۱) اختراع گردید. (تصویر ۶).

^۱ دارای ۲۹ حروف می باشد و یکی از کاملترین سامانه های الفبایی است. الفبای یونانی از الفبای فینیقی گرفته شده است. همچنین الفبای گوتی, سیریلیک و لاتین نیز از این الفبا گرفته شده اند .

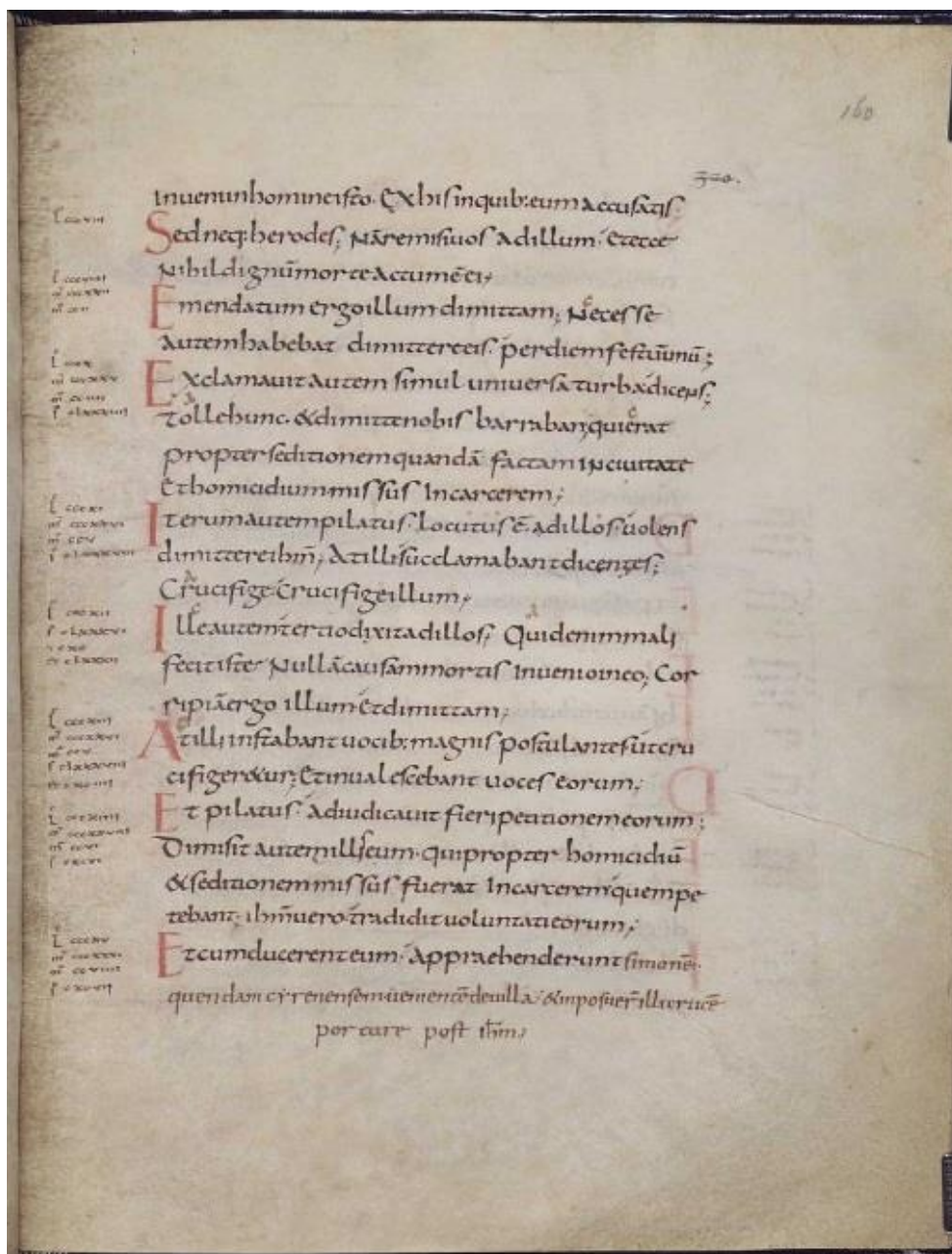
تصویر ۶ - خط یونانی باستانی ، منبع

www.independent.co.uk/life-style/history/jason-and-the-argot-land-where-greeks-ancient-language-survives-

روایت است ؛

« ابداع الفبای یونانی را به کادموس شاه فینیقیه نسبت دادند که ۱۶ نویسه از زادگاهش آورد و در جریان جنگ تروا آنها را به پالامد مس یکی از پهلوانان آموخت » (همان ، ۱۶۵) . در کتاب پیدایش خط در جهان ؛ حکایت افسانه ای وجود دارد که نشانه تحول خط یونانی از منطقه کرت و فنیقیه است. « در داستان آمده کدمس به شکلی گاو درآمد. اروپا دختر اگنور شاه صیدا را ربوده به جزیره کرت آورد... فنیقی ها با کرمس آمدند و به یونانی ها آموختند بویژه حروف الفبا را » (همایون فرخ ، ۱۳۸۴: ۸۵) .

خط کرت از خطوط اولیه یونانی است که در سال ۸۶۰ ق . م توسط یونانی ها نگارش شد و سپس رومی ها آن را در (شهر لاسیوم) مرکز روم باستان رواج داد و به آن خط لاتین گفته شد. در سال ۱۳۱۱ م با تثبیت دین مسیح و نیاز فوری مبلغان مسیحی به نگارش ، سبک های مختلف خوشنویسی ابداع شد و تا قرون ۷ و ۸ م (انجیل کتاب قلم پر - گونه های مختلف خط نویسی) هم اشاعه یافت. تا اینکه در قرن ۸ و ۹ م خطی رسمی برای کتابت دربار شارلمانی آلمان ابداع شد و انواع خطوط تزئینی دنیای مسیحی (کارولنژی - گوتیک - ایتالیک - آتنی) مورد استفاده فرهیختگان جامعه قرار گرفت. (تصاویر ۷ تا ۱۰) .

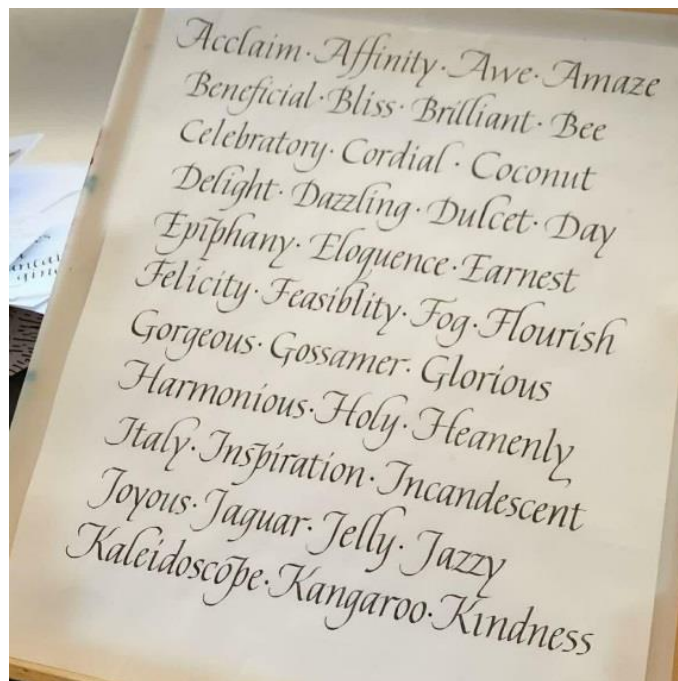
تصویر ۷- خط کارولنژی ، منبع

Scott, Martin (1964). Medieval Europe. New York: Dorset Press.

تصویر ۸- خط گوتیک ، منبع

<http://ilcc.ir/gothic/>

تصویر ۹ - خط ایتالیک , منبع

<https://latincs.com/italic-style/>

تصویر ۱۰ - خط آنتی , منبع

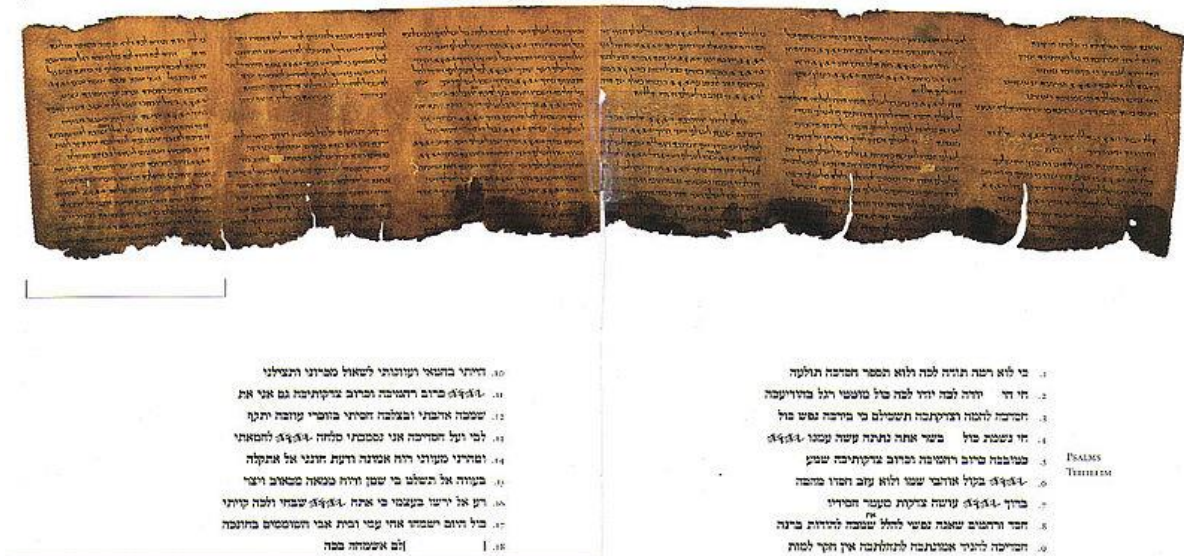
<https://www.asriran.com/fa/news/262426/>

بعدها « با اینکه تحول خط مسیحی به دست روحانیون انجام شد اما نهایتاً در قرن ۱۲ م کلیسا انحصار تدریس و تعلیم خصوصی را از دست داد و دانشگاهها جهانی شدند و کاتبان حرفه ای کارگاه هنری خوشنویسی در برخی شهرها تأسیس کردند. در نتیجه نسخه های ارزشمند و با سبکهای نوشتاری زیبا، کتابت و تزیین شد و سرانجام در قرن ۱۸ م با اختراع دستگاه چاپ خط دنیای مسیحی وارد مرحله جدید گرافیک گردید» (ژان , ۱۳۸۵ : ۹۱).

خط عبری

خط عبری خط مقدس دین یهود است و با مانند خطوط اسلامی از جایگاه خاصی برای قرائت و نوشتن متون مقدس برخوردار است. این خط به همراه زبان عبری برای خواندن دعا و خواندن تورات به کار می رود. خط عبری منشاء سامی دارد و به آن کنعانی کهن می گویند. زبان عبری بصورت یک زبان مستقل بنی اسرائیل است که در قرن ۱۰ ق م مورد استفاده قرار گرفت. این خط از هزاره ۱ ق م تاکنون ادامه داشته و با تسلط روم بر اورشلیم بسیاری از قراردادهای تجاری مکتوب با خط عبری نوشته می شد. مخترعین این خط , آرامی های ساکن سوریه بودند و بسیاری از کتب عهد

عتیق را با آن نوشتند. قدیمی ترین نمونه خط عبری مربوط به طومارهای بدست آمده از بحر المیت است که در قرن ۲۰ م در غاری در کومران نزدیک این دریاکشف شد. (تصویر ۱۱).

تصویر ۱۱- طومارهای بحر المیت به خط عبری ، منبع

Britannica Concise Encyclopedia: Dead Sea Scrolls

خط عبری چهار گوش است و برخی نوشته های آن به جای عدد به کار می رود. به دلیل وفاداری کاتبان یهود به اشکال سنتی خط ، گونه های نوشتاری محلی آن تکامل یافت و دو نمونه آن (اشکنازی)^۷ در شمال و شرق آلمان و دیگری (صفاردی)^۸ در اسپانیا است. (گاور ، ۱۳۶۷).

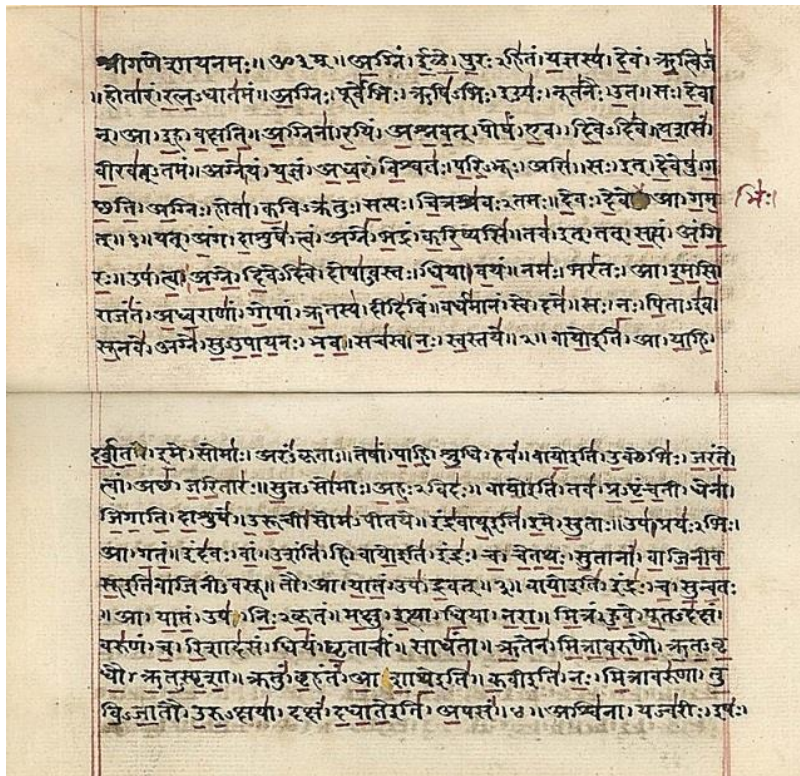
خط سانسکریت

خط هندویی یا برهمایی خط کلاسیک هند و آریایی برای نگارش متون هندو کاربرد یافت و با ۲۲ زبان محلی نوشته میشود. این خط به نام خط (سانسکریت – خط ودایی)^۹ هم شهرت دارد. زیرا برای نگارش (ودا) مناسب است. از خط سانسکریت به نام (خط آرام بخش) نام برده اند زیرا برای نگارش سرودهای مذهبی هندو به کار می رود. این خط یا خط خدایان به خط (دیوانا گری) هم شهرت دارد و جهت نامگذاری آن مربوط به نگارش متون مقدس هندو است. (تصویر ۱۲).

^۷ اشکنازی گروهی از یهودیان هستند که اصلیتی از اروپای شرقی و مرکزی دارند.

^۸ گروه های دیگر یهودی وجود دارند به صفاردی (یهودیان اندلس) یهودیان خاورمیانه و آسیای مرکزی می گویند.

^۹ واژه سانسکریت از واژه «سامس کرته» (خودساخته) مشتق شده و به معنی خودسازه است که به معنی زبان خدایان است.

تصویر ۱۲- خط سانسکریت یا ودایی، منبع

<https://fa.wikipedia.org/wiki>

نخستین کتیبه های هندو مربوط به فرمان های آشوکا در قرن ۳ ق. م است که فرامین را با دو خط (خروشی^{۱۰} - برهمایی یا سانسکریت) می نوشتند. خط سانسکریت استفاده بیشتری نسبت به خط خروشتی دارد و در جنوب و شرق آسیا گسترش یافته است. از این خط ۲۰۰ گونه منشعب شده است. (تصویر ۱۳).

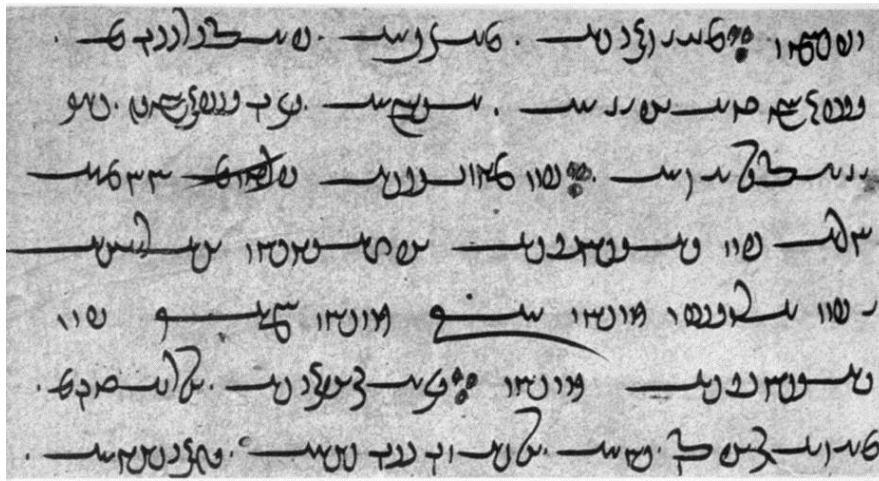
تصویر ۱۳- خط خروشتی (kharooshti)، منبع

<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=2307661>, CC BY-SA 3.0, PHGCOM

خط دین دبیره

خط دینی زرتشتی سابقه بیشتری دارد. زیرا بومیان ساکن ایران ابتدا از خط تصویری استفاده میکردند و آنچه به نام خط دینی در ایران رواج یافت. خطوطی است که در دوره هخامنشی مورد استفاده قرار می گرفت. این خط در دوره ساسانی توسط روحانیون زرتشتی برای حفظ خواندن متون مقدس اوستا تثبیت و ماندگار شد، یعنی خط (دین دبیره). (تصویر ۱۴).

^{۱۰} خروشتی نام دبیره باستانی بود که در بلخ، سغد و امپراتوری کوشان نیز استفاده می شد.

تصویر ۱۴- خط دین دبیره . منبع

توسط Bodleian Library, MS J2 fol. 175 http://titus.fkidg1.uni-frankfurt.de/didact/idg/iran/avest/J2_175_Y_28_1.jpg
(transferred from en.wikipedia by User:Jozka <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=3862293>)

موبدان وظیفه نگهداری متون اوستا را به عهده داشتند و برای حفظ آن انواع نوشتار در عصر ساسانی رونق یافته بود. درباره سرمنشا متون مذهبی در نقش برجسته های عصر هخامنشی آمده است:

« داریوش بزرگ برای امتیاز بخشی به نوشته های دینی دستور داد خط اوستایی تجدید نظر کنند و هیریدان آن را چنان ساخته که برای خواندن گات ها مناسب باشد. پس دستور نوشتن اوستا را به خط دین دبیری دادند» (همایون فرخ , ۱۲۸۴ , ۵۷۶).

خط دوره هخامنشی میخی و از خطوط اولیه بابلی بود و « مطابق با کتیبه بیستون , زبان و خط ایلامی و آرامی در آن زمان رواج داشت. آنها بیشتر اسناد را به زبان ایلامی می نوشتند» (رجبی , ۱۳۶۱). دبیران ایرانی روحانی بودند و شغل آنها موروثی بود و فرزندان آنها حرفه خط نویسی را می دانستند. کاتب به زبان فارسی - اکدی (دیپ وارا) گفته می شود به فارسی به آن (دبیر) می گویند. زرتشتیان سروده های دینی خود را در اوستا نوشتند و دبیره آن را دین دبیره می گویند. خط دین دبیره کاملترین خط به لحاظ آوایی است .

خط چینی

قدیمی ترین خط و زبان در حال حاضر چینی است که بیشتر برای انتقال اندیشه و مفاهیم وضع شده است. چینی ها برای خط خود منشاء افسانه ای قائل هستند.

«روایت است سه امپراتور در ایجاد خط چینی نقش داشتند (هوانگ چه) در هزاره ۳ ق. م که ضمن بررسی اجرام سماوی این خط را کشف کرد یا اینکه در اثر سیل رودخانه زرد ؛ لاکهایی بدست آمد که از ترک لاکها توانستند خطوط چینی را اختراع کنند» (گاور , ۱۳۷۶ : ۳۸ و ۹۷)

به گفته محققان چینی «کاهنان پرسش های دینی خود را بر لاک می نوشتند و طرف دیگر را بر آتش می گرفتند و پاسخ های خود را از ترک ها می خواندند» (محمدی, ۱۳۸۲: ۹). تصویر نگاری اولین قدم برای نظام نگارش حروف چینی است که بعدها کیفیت شاعرانه یافت. حروف چینی در یک مربع کامل احاطه شده و توجه دقیق به کیفیات بصری باعث شده تا مانند خط اسلامی مملو از عناصر تزئینی شود. بخش مکمل نقاشی چینی , خوشنویسی است . اولین دوره شکوفایی خط چینی در دوره (هان) بود. در این دوره بشر خطاطان با اسلوب هنری , حروف را از دل تصویر درآوردند (تصویر ۱۵).

تصویر ۱۵ - خط چینی، منبع

<https://fa.wikipedia.org/wiki>

باستانشناسی بیش از ۴۰۰۰ علامت نوشتاری شناسایی کردند که در علم پیشگویی کاربرد داشت. در دوره (شانگ)، کتابت چینی کهن ترین خط جهان است و تشابهی با دیگر خطوط جهان ندارد. خط چینی در طول تاریخ به نهاد های اداری - دینی سیاسی چینی خدمت کرد و عامل وحدت اقوام چینی است. در قرن ۱ ق. م کتب نوشتاری خاصی در چین بوجود آمد که منجر به ابداع هنری شد، به شکلی که با کارآیی قلم مو در دوره (هان) از کاغذ ابریشمی استفاده کردند و « کتب روحانی (لیشو) » (گاور، ۱۳۷۶ : ۳۲۰) ابداع شد. نوشتن خط چینی، وسیله ارتباط با ارواح بود و بیشتر مطالب را با حرف (چین) می نوشتند که مفهوم دعا کردن داشت. در دوره (شانگ) خط، ابزار وحی بود و جنبه جادویی داشت و قدرتهای فوق طبیعی را با حروف کنترل می کردند. این موضوع باعث شد تا بخشی از اعتقادات دینی (تائو) در طول شکل گیری از قدرت جادویی حروف چینی استفاده کنند. دین (تائو) بر جادویی بودن نوشتار تأکید جدی داشت و پیروان آن معتقد بودند کنترل ارواح را از راه نوشتن بدست آوردند. تا جایی که از جادوی حرف (فو) برای مداوای بخشهای مختلف استفاده می کردند. در آئین تائو برخی نوشته ها به عنوان محافظ و سپر بلا به کار می رفت و در عالم خلسه بخش عمومی مراسم مذهبی آنها محسوب میشد.

نتیجه

با توجه به منابع بدست آمده مکتوب از خطوط اولیه به نظر می رسد سرچشمه ابتدایی مشترکی برای این خطوط بدست نیامده است و هر کدام از منابع اسطوره ای به اشکال متفاوتی منشأ خط خود را به افسانه ها نسبت داده اند . وجود لاک پشتها و ماهی نیمه انسان و نیمه ماهی در افسانه های چینی و سومری و همچنین خدای کدمس در یونان باستان همگی رد پای اندیشه های اسطوره گون مردمان عهد باستان را نسبت به پیدایش خط نشان می دهد و شاید از دلایل بارز آن اهمیت به خط به عنوان یک پدیده خارق العاده بوده که توانسته کلام را به شکل نوشتاری و در قالب حروف و کلمات محبوس و ثبت کند . انتقال اندیشه های علمی و هنری و دینی و اعتقادی از گذشته برای آدمیان اهمیت ویژه ای داشته و حفظ قدرت جوامع سیاسی به آن وابسته بوده است. به این دلیل برای آموزش و بهره برداری از خط به گروه محدودی نیاز داشتند که بیشتر آنها را جامعه روحانیون و یا اشراف را در برمی گرفت . منشأ اولیه خط با استفاده از الواح بدست آمده و مطالعه نمونه های آنها نسبت به مناطق جغرافیایی مانند تمدن سومر ، دست نوشته های ابتدایی هندو ها و اسناد به جا مانده از دین تائو انجام شده است و به یقین نمی توان برای آنها منشأ یگانه ای در نظر داشت اما می توان به این نتیجه رسید که خط کنونی از خطوط تصویری اولیه نشأت گرفته است و با گذر زمان اشکال آن تغییر و بعدها به نسبت آوا نگاری متحول شده اند . اشکال خطوط فعلی به نسبت زبانهای مختلف تنظیم و نوشته شده است و در حال حاضر اعتقاد به پیدایش اسطوره ای آن بیشتر در هاله ای از افسانه پردازی قرار می گیرد اما اهمیت خط به عنوان یک ابزار برای حفظ و نگهداری دانش ها همچنان مورد توجه می باشد .

- ۱- آموزگار، ژاله. (۱۳۸۴). مقاله خط در اسطوره. محله بخارا. ش ۲، ص ۶۷-۷۱.
- ۲- امیری، معصومه. (۱۳۸۵). «مقاله: بررسی رمال بخشی با کلام مقدس در دین زرتشت». مجله فروهر. ش ۴۱۴ و ۴۱۵. نشر انجمن زرتشتیان تهران. تهران.
- ۳- ایرانی، عبدالمحمد. (۱۴۴۵). «پیدایش خط و خطاطان». نشر یساولی. تهران.
- ۴- برومند، بهرام. (۱۳۸۵). «مقاله: خویش اوستایی». گلستان هنر. نشر فرهنگستان هنر. تهران.
- ۵- بهروز، ذبیح. (۱۳۶۳). «دین دبیره». نشر فروهر. تهران.
- ۶- ران، دوشی. (۱۳۷۲). «مقاله: شمارش در چین باستان». پیام یونسکو. ش ۲۸۲. تهران.
- ۷- رجبی، پرویز. (۱۳۶۱). «مقاله: تاریخ خط میخی فارسی باستان». محله چیستا. ش ۶. سال دوم. تهران.
- ۸- ژان، ژرژ. (۱۳۸۵). «تاریخچه مصور الفبا و خط». اکبر تجویدی. انتشارات علمی فرهنگی. تهران.
- ۹- صیونیت، مژده. (۱۳۸۲). «مقاله: مقایسه آلفابنیک زبانهای سامی». محله افق بینا. ش ۲۱. نشریه انجمن کلیمیای تهران. تهران.
- ۱۰- فضایی، احمد. (۱۳۵۰). «اطلس خط». نشر اصفهان. اصفهان.
- ۱۱- فریدریش، یوهان. (۱۳۶۸). «تاریخ خطهای جهان». فیروز رفاهی. نشر دیبا. تهران.
- ۱۲- گاور، آلبرتین. (۱۳۶۷). «تاریخ خط». کورش صفوی. نشر مرکز. تهران.
- ۱۳- محمدی، پرویز. (۱۳۸۲). «مقاله: درآمدی بر شناخت گالیگرافی چین». ش ۱۱، ص ۸-۹.
- ۱۴- همایون فرخ، رکن الدین. (۱۳۸۴). «سهم ایرانیان در پیدایش آفرینش خط در جهان». نشر اساطیر. تهران.

